

Conditional Statements in Czech

The meaning of the conditional

The conditional mood (*kondicionál* or *podmiňovací způsob*) expresses wish and desire, hypotheticality, uncertainty. It is usually translated into English as *would* (or *could*), and is commonly used with *If...* constructions that are contrary-to-fact (irreal).

- 1) **Kdybysme měli** 10 milionů dolarů, **nepracovali bysme**. *If we had 10 million dollars, we wouldn't work.*
- 2) **Chtěla bys** bydlet v České Republice? *Would you like to live in the Czech Republic?*
- 3) **Kdybyste dostali** letenku zdarma, **kam byste se vydali**? *If you got a plane ticket for free, where would you head off to?*
- 4) **Chtěla by** dítě. *She would like a child.*
- 5) **Proč bys nechtěl** být učitelem? *Why wouldn't you want to be a teacher?*
- 6) **Bylo by** fantastické, **kdybychom zrušili** všechny zkoušky. *It would be fantastic if we were to cancel all exams.*
- 7) **Kdyby volili** jen vojáci, náš kandidát **by** drtivě **zvítězil**. *If only soldiers could vote, our candidate would win convincingly.*

Note that the Czech conditional can be translated into English variously. In (7), for example, the phrase *Kdyby volili jen vojáci...* could also have been translated into English as *If only soldiers voted....*

The conditional versus the indicative

In expressing irrealty of various kinds, the conditional contrasts with the indicative mood, which communicates expectations or plans that are not contrary to reality, but possible or potentially real. Compare the following sentences:

Conditional mood (contrary-to-fact, irreal)

8) **Kdybych měl** čas a peníze, **jel bych** do Evropy na dovolenou. *If I had the time and money, I would go to Europe on vacation.*

Indicative mood (potential or expected plan)

9) **Jestli budu mít** čas a peníze, **pojedu** do Evropy na dovolenou. *If I have time and money, I will go to Europe on vacation.*

The formation of the Czech conditional: the basics

The conditional is formed from the **past tense** of the main verb (the so-called **l-participle**: *měli, chtěla, dostali, vydali...*) in combination with a conditional auxiliary. Just like in past tense of the indicative, the l-participle agrees in person, gender, and

number. Negative conditionals are conveyed by negating the I-participle (*nepracovali* in (1) and *nechtěl* in (5) above). **Aspect is active** so both imperfective and perfective verbs can be used as required by the sense: in (7) above, *volili* is imperfective (voting as an activity or possibility engaged in by people now and in the future), but *zvítězil* is perfective (one specific candidate would win in a given election).

Like the past-tense auxiliary (forms of the verb *být*) the **conditional auxiliary** changes for person and number and generally must occupy the second-position its clause. Unlike the past-tense auxiliary, there is a conditional auxiliary form for the third-person singular and plural (*by*).

Forms of the conditional auxiliary

já:	bych *	* A substandard variant for <i>bych</i> is <i>bysem</i> (cf. <i>jsem</i>)
ty:	bys	
on/ona/ono:	by	
my:	bychom (literary) / bysme (spoken)	
vy:	byste	
oni/ony/ona:	by	

- (10) **Rád bych** šel do kina. *I'd gladly go to the movies.*
 (11) **Nechtěla bys** být svobodná? *Wouldn't you like to be single?*
 (12) **Jel by** s námi, **kdyby měl** čas. *He would go with us if he had time.*
 (13) **Co kdybysme** šli spát? *What if we went to sleep?*
 (14) **Kdybyste** mi jen věřili! *If only you believed me!*
 (15) **Kdyby** zdi **mohly** mluvit. *If walls could talk.*

When the verb is reflexive — has a *se* or *si* — and is combined with the conditional auxiliary *bys*, the forms *by ses* and *by sis* result.

- (16) Být Davidem, co **by sis koupil**? *If you were David, what would you buy yourself?*
 (17) Koho **by ses zeptal** na českou gramatiku? *Who would you ask about Czech grammar?*

The formation of the Czech conditional: for advanced students

In everyday Czech, the conditional sentences as formed above are used to refer to typical hypothetical situations (*I would go to Europe if I had the time and money — but I don't*) as well as to past-tense contrary-to-fact statements (*I would have gone to Europe if I had had the time and money — but I didn't*). In other words, a sentence like (12) is ambiguous and could be rendered into English as *He would go with us if he had time* (the typical context) or as *He would have gone with us if he had had time*. In Czech, the ambiguity is usually not important since the overall context makes it clear which meaning is intended.

In literary or high-style Czech (and in situations where we may absolutely need to distinguish a regular from a past-tense counterfactual conditional), past-tense contrary-to-fact statements have their own forms; in other words, there is a way to unambiguously convey the meaning *He would have gone with us if he had had time*. These past-tense

counterfactuals are realized by adding the appropriate form of *byl* to the basic conditional (*by*) phrase. If the statement is negated, the *ne-* attaches to *byl*; if the verb *být* is used as the main verb in a past-tense counterfactual, then the *byl* slot is expressed by *býval*.

17) Co **bych byl udělal**, kdybych tě slyšel křičet? *What would I have done if I (had) heard you yell?*

18) **Kdybych nebyl udělal** tu zkoušku, můj otec **by byl býval** nešťastný. *If I hadn't passed the exam, my father would have been unhappy.*

19) Jinak **bysme byli šli** ke dnu, ale pak se vše zlepšilo. *Otherwise we would have gone to the very bottom, but then everything got better.*

Yet another (high-style and rare) variant of the past-tense conditional that further emphasizes the irrealty of the statement uses *býval* forms in combination with *byl* plus the main verb: *byl bych býval psal* (*I would have written – but didn't*), *byl bys býval psal* (*you would have written – but didn't*)...

Both of these past-tense counterfactual formations are highly literary (especially the second one), and for all practical purposes the non-native speaker (or reader) of Czech only needs to be able to recognize them.

Common uses of the Czech conditional: constructions and phrases

One of the most common constructions that requires the conditional in Czech is the *kdyby* context — as in examples (1), (3), (6), (7), (8), (12), (13), (14), and (15) above. *Kdyby...*, *kdybys...*, *kdybysme...* are equivalents of the conditional *If...* construction (the Czech word *jestli* also expresses *if*, but in the sense of (9) above and is generally not used to convey the conditional mood).

This construction requires that the main verb in the *kdyby* clause be in the conditional mood, and the verb in the related clause is also usually in the conditional (as in all of the above examples). It is possible, however, to have this second verb in the indicative as in the sentence below where *ušetříme* is perfective future.

20) **Kdybychom** prezidenta *neměli*, ušetříme miliony. *If we didn't have a president, we'd save millions.*

Another common construction related to *kdyby* is the colloquial phrase *Co kdybysme...?* or *A co kdybysme...?* that is used suggest a plan, equivalent to English *What if we...?* or *What if we were to...?*. Since suggested plans are often collective, it is especially common with the *my* form (*Co kdybysme...?*), but is also used with other persons and numbers.

21) **Co kdybysme zašli** do kina? *What if we went to the movies?*

22) Tak **co kdybysme si dali** sraz někde? *So what if we planned to meet somewhere?*

22) **A co kdybys jel** s námi? *And what if you went with us?*

23) **Co kdybych** tě nikdy **nenechala** odejít? *What if I never let you leave?*

For more examples with the *my* form, see <http://cokdybysme.net/cokdybysme.html>.

The conditional is used commonly with the following verbs and phrases (for convenience, I have used the *bych* form to illustrate usage):

<i>Rád/a bych...</i>	I would like..., I would gladly...
<i>Chtěl/a bych...</i>	I would like...
<i>Dal/a bych si...</i>	I'll have..., I would like...
<i>Řekl/a bych, že...</i>	I would say that...
<i>Měl/a bych...</i>	I should..., I ought to...
<i>Přál/a bych si...</i>	I would like...
<i>Jinak bych...</i>	Otherwise I would...

The conditional is additionally used to make a request more polite or to soften it, and a frequent phrase in this usage is *Mohl/a byste...?*, equivalent to English *Could you...?*, or *Nemohl/a byste...?*, which is even more polite. Note also: *Nechtěl/a byste čaj?* or *Nedál/a byste něco k pití?*. In a restaurant or a store, the waiter or clerk might ask what you'll be having or what your needs are using a conditional form of the verb *přát si* (to wish for, desire): *Co byste si přáli?*

The conditional is used to express a desire for something to happen in the sense of the English *If only...!*. In Czech, we can use the high-style phrase *Kéž by...* to convey this or the *Kdyby...* clause in stand-alone form.

It is worth mentioning one more *kdyby* usage — *i kdyby...* — that is the conditional-mood equivalent of the phrase *i když* (even though...). The former renders the clause more hypothetical or future-oriented than the latter.

24) **Kéž bych byl** tak šikovnej! *If only I could be (was) so smart!*

25) **Kéž by se vrátili** staré časy! *If only the good old times would come back!*

26) Musíte sníst alespoň porci polévky **i kdyby se vám nechtělo**. *You have to eat up a portion of the soup even if you don't want to.*

Googling the conditional: *kondicionál v akci*

Some of these examples are well-known Czech song or novel or movie titles, the rest are excerpts from Googled texts of all kinds. I have divided them according to phrasal type (conditional statements with *kdyby* and without *kdyby*), and also by conditional auxiliary. How do these examples translate into English? Use your knowledge of the Czech conditional (and a dictionary) to figure it out.

Conditional statements with *kdyby*

kdybych: if I would...

Kdybych tak měl milion dolarů!

Kdybych byla veřejný dopravní prostředek, byla bych... rikša.

Kdybych byla písnička, byla bych... punk rockovou peckou!

Co kdybych umřel?
Kdybych byl chytřej, tak bych nebyl blbej.
Co kdybych otěhotněla?

kdybys: if you [sg] would...

Kdybys mohla na 24 hodin být nějakou celebritou, která by to byla?
Nehledal bys mne, kdybys mne již dříve nenašel.
Kdybys jen věděl!
Kdybys nebyla, vymyslím si tě.
Co kdybys mohl změnit svět?
Kam bys jel, kdybys měl rok volna?
Co bys dělal, kdybys viděl ducha?
Kdybys mě teď viděl.
Co kdybys tak trochu zubnul?
Babičko, kdybys tu tak byla!
I kdybys oklamal celý svět, nikdy neoklameš sám sebe a své svědomí.
Kdybys mohla vybrat jednu osobu na světě, které bys mohla zajistit nesmrtelnost, kdo by to byl?
Kdybys mohla strávit den s Britney Spears a mohla k ní být naprosto upřímná, co bys jí řekla?

kdyby: if he/she/it/they would...

Jak by to asi vypadalo, kdyby programátoři místo programů stavěli dopravní letadla?
Kupte si knihu „Kdyby dinosauři žili dnes“.
Kdyby mi bylo znova šestnáct let, všechno bych dělala úplně jinak. Líp.
Kolik by bylo rybářů, kdyby kapři křičeli?
Jak by vypadaly celebrity, kdyby byly tlusté?
Co kdyby to dopadlo jinak?
Co kdyby začalo hořet v Národním divadle?

kdybysme / kdybychom: if we would...

Co bysme bez něj dělali, kdybysme ho neměli?
No nakupujeme, jak kdybysme jely pryč na měsíc.
Řekli nám, že kdybysme náhodou vyhráli, tak že nám pošlou SMSku.
Bylo by lepší, kdybysme to neřešili po telefonu.
Nemyslíš, že by bylo fajn, kdybysme se vzali?
Kdybychom opravdu chtěli, mohli bychom odstranit světovou chudobu.
Kdybychom ty teroristi neměli, museli bychom si je vymyslet.
Kdybychom věděli, co nás tam čeká...
Kdybychom psy naučili mluvit, ztratili bychom posledního přítele.
Co kdybychom vyhráli válku, ale přišli o svobodu?

kdybyste: if you [sg polite or pl] would...

Kdybyste věděli, jak vás miluji.
Kdybyste se mě zeptali, jestli jsem již něco napsal do internetového fóra nebo na blog, musím se přiznat: nenapsal, píšu poprvé.
Kdybyste mohli volit, koho byste si vybrali a proč?
Co kdybyste po hospodě nepáchli kouřem z cigaret?
Něco vám chci říct — bylo by dobrý, kdybyste si to přečetli.
Kdybyste se mě zeptali, co poslouchám nejraději, odpověděla bych: smích.
Kdybyste se chtěli stát muslimem/muslimkou, co by bylo pro vás největší problém?
Co kdybyste někomu řekli, že ho milujete a on nic?

Conditional statements without *kdyby*

bych: I would...

Chtěl bych se jmenovat Max.
Chtěl bych tě líbat.
Udělal bych to, kdybych měl čas.
Terezu bych kvůli žádné holce neopustil.
Chtěl bych vás informovat, že...
Na Kunderově místě bych to šel oznámit.
Chtěla bych vás požádat, abyste...
Nejraději bych hrál finále.
Pravděpodobně bych neprogramoval bez open source.
Být Topolánkem, rezignoval bych.
V nové situaci bych zvážil vstup do vlády.
Chtěl bych ti říct jen jednu větu.
Kde bych mohl koupit Kingpina a za kolik?
Být vámi, báť bych se.
Měl bych už spát.
Neřekl bych, že...
Vše, co bych bývala měla vědět o porodu a roli matky.
Přál bych si regionální vysílání České televize za satelitu.
Dal bych ti, co chceš.
Některé věci bych udělal jinak.
Škoda, že jsme ji už prodali, jinak bych ti ji dal.
Móda: Kéž bych mohla nosit...
Rád bych získala nějakou medaili.
Rád bych zkusil něco nového.
Pro Cruisovo náboženství bych i zabíjel!
Co bych udělala s milionem?
Chtěla bych stihnout všechno, a to vůbec nejde.
Ráda bych viděla svou zemi v lepší situaci.
Málem bych zapomněl!
Chtěl bych zjistit, proč lidé milují.
Rád bych založil firmu na výrobu vozítka pro handicapované občany.
Přál bych si lepší porozumění mezi lidmi.
Nelhal bych ti.
Chtěl bych strávit noc s milenkou, ale jsem ženatý.
Pokud bych měla možnost se vydat na dlouhou cestu, tak by to asi bylo někam do Afriky.
Pomohl bych ti, kdybych mohl.

bys: you [sg] would...

Ty bys měl vědět, co chceš.
Měl bys o tom dávno mlčet a měl bys klid.
Já bych ležela u televize a ty bys mi nosil jídlo a pivečko.
A přitom bys sama nejlépe věděla, že jinak to být nemůže.
Ty bys za komunismu řval mnohem víc.
Žádný předmět, který vidíš nemůže být úplně černý — musí být nějak osvětlený, jinak bys ho neviděla.
Moc pěkný, ty bys fakt mohla bejt profesionální fotografka.
Zabil bys mě?

by: he/she/it/they would...

—Proč zedníci nepracujou v zimě? —Protože by jim zmrzlo pivo!
Někteří by řekli, že to určitě dopadne špatně.
Když můžou, tak proč by to neudělali?
Stihl poslední vlak do Anglie — jinak by zemřel.
Moje přítelkyně je starší než ty a na pivo by určitě šla.
Tito novináři by nikdy nechtěli psát pro takové noviny.

bysme / bychom: we would...

Co bychom neudělali pro přitele?
Rádi bychom vás přivítali na našem svatebním obřadu.
Měli bychom spojit síly a podpořit větší transparentnost ve vládních záležitostech.
My a voda: bez ní bychom nežili.
Ne všechno dopadne tak, jak bysme chtěli.
Co bysme si měli představit pod pojmem alkohol?
My bysme spolu bydlet nemohli.
Tohle bysme nevyměnili pro nic na světě!
Musíme doufat, jinak bysme se zbláznili.

byste: you [sg *polite or pl*] would...

Chtěli byste víc cvičit? Pravidelné cvičení je snazší než bychom si mysleli.
Kterému kandidátovi byste přáli víc vítězství v prezidentské volbě?
A jak byste odpověděli vy?
Třináct věcí, co bysté měli udělat na podzim na zahradě.
Koho byste raději viděli v Bílém domě?
Na co byste se zeptali TGM?
Možná budete mít radost, že se stane něco zajímavého, až dobrodružného. Jinak byste se dost nudili.